

บทคัดย่อ

การศึกษาวិทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากฎหมายและทฤษฎีทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับภาระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลในคดีสิ่งแวดล้อม โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยในคดีอื่นๆ และคดีต่างประเทศเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาระการพิสูจน์ เพื่อนำมาวิเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมในการปรับปรุงกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยหรือแนวทางการตีความของศาลเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายในคดีสิ่งแวดล้อมให้ได้รับการเยียวยามากขึ้น

ผลการศึกษาพบว่า การบังคับใช้ตามกฎหมายในปัจจุบันกับการดำเนินคดีสิ่งแวดล้อมไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 หรือ พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ.2535 ก็ตาม ภาระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลยังคงตกอยู่กับฝ่ายโจทก์ ซึ่งมีข้อเสียหลายประการ กล่าวคือ โจทก์ต้องแบกรับภาระมากเกินไปในการพิสูจน์ให้ศาลเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำของจำเลยและผลที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญในการที่ศาลจะพิพากษาให้จำเลยต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายให้แก่โจทก์ ทั้งนี้เนื่องจาก ในการพิสูจน์ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวซึ่งส่วนใหญ่เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น กรณีพิสูจน์สารพิษในแหล่งน้ำ ที่ต้องอาศัยความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและต้องมีค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ ทำให้โจทก์ในคดีสิ่งแวดล้อมที่มักเป็นชาวบ้านที่ได้รับความเสียหายและมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้ความเข้าใจทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี รวมถึงข้อจำกัดด้านค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการบวกรวมพิจารณาที่ศาล ฯลฯ ทำให้ผู้เสียหายไม่ได้รับการเยียวยา ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นในสังคม

จากปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้ศึกษาขอเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการเปลี่ยนแปลงวิธีตีความของศาลรวมถึงการแก้ไขกฎหมาย ดังนี้

1. นำหลัก “ข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์” (Factual Presumption) ซึ่งมีการบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 84/1 มีใจความสำคัญว่า กรณีมีข้อสันนิษฐานที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์เป็นคุณแก่คู่ความฝ่ายใด คู่ความฝ่ายนั้นต้องพิสูจน์เพียงว่าตนได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งการที่ตนจะได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานนั้นครบถ้วนแล้ว มาปรับใช้

2. นำทฤษฎีเงื่อนโซ่ ซึ่งอธิบายว่าหากปรากฏว่าไม่มีการกระทำดังที่ถูกกล่าวหาแล้ว ผลจะไม่เกิดขึ้นเช่นนั้น แม้ผลอันหนึ่งอาจเกิดขึ้นได้จากเหตุหลายประการ ถ้าการกระทำของจำเลยเป็นเหตุหนึ่งที่เกิดผลอันนั้นขึ้น จำเลยต้องรับผิดชอบ มาใช้เป็นทางออกในกรณีที่โจทก์มีภาระการพิสูจน์ในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ว่าความเสียหายที่โจทก์ได้รับมาจากการกระทำของจำเลย หากพิสูจน์ได้ยากว่าใครกันแน่ที่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายและมีผู้มีความเป็นไปได้ว่าจะก่อให้เกิดความเสียหายหลาย มาปรับใช้

3. นำหลัก Exclusive Knowledge หรือ หลักข้อเท็จจริงที่อยู่ในความรู้เห็นของคู่ความฝ่ายใดแต่เพียงฝ่ายเดียวควรจะให้คู่ความฝ่ายนั้นเป็นฝ่ายที่มีหน้าที่นำสืบข้อเท็จจริงนั้น มาใช้ในการแบ่งเบาภาระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผลของโจทก์

4. ควรมีการปรับปรุงกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับภาระการพิสูจน์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล ในคดีสิ่งแวดล้อมไว้เป็นการเฉพาะ โดยบัญญัติกฎหมายในเรื่องนี้ว่า “ประเด็นข้อพิพาทข้อใดจำเป็นต้องพิสูจน์ถึงข้อเท็จจริงที่เกี่ยวกับกระบวนการที่ก่อให้เกิดมลพิษ ส่วนประกอบของสารเคมีที่ก่อให้เกิดมลพิษ หรือประเด็นพิพาทอื่นใดซึ่งศาลเห็นว่าข้อเท็จจริงดังกล่าวอยู่ในความรู้เห็นโดยเฉพาะของคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหาย ให้ภาระการพิสูจน์ในประเด็นดังกล่าวตกอยู่กับคู่ความฝ่ายที่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเสียหายนั้น”